

DOSTOJEVSKIJ A SLOVENSKO

Michal Antoš: *Dostojevskij na Slovensku* (F. M. Dostojevskij v zrkadle slovenskej publicistiky). Garmond Nitra, Nitrianska odbočka Spolku slovenských spisovateľov, Klub F. M. Dostojevského, Nitra 2009.

Michal Antoš (roč. 1933) je slovenský rusista, který se zabýval především ruskou literární klasikou, přičemž značnou pozornost věnoval Dostojevskému a rusko-slovenským literárním vztahům (jeho kvalifikační práce *Dostojevskij a Puškin*, 1972, *Ku genéze Dostojevského prózy*, 1976); po roce 1989 vydal sborníkové monografie *Súradnice literatúry* (2001) a *Literatúra a čas* (2002). I když absolvoval v Prešově, většinu života spojil s Nitrou, tamní Pedagogickou fakultou a později Univerzitou Konštantína Filozofa.

V úvodní kapitole, která se týká recepčních předpokladů, analyzuje především západní, tedy západoevropskou situaci, která působila i na slovenské pojetí Dostojevského. Autochtonně vyplývaly především ze slovenské slavofilské orientace; to přirozeně ukazovalo na určitou specifickou interpretaci včetně počeničstva, kategorie lidu apod. Stejně jako v českém prostředí tu dlouho unikal problém psychologický a filozofický, resp. teologický, existenciální až kosmologický, jež jsou recipovány až později. Autor se tu přirozeně opírá o M. de Vogüé a jeho klasickou knihu *Le Roman russe* (1882), ale i o studie L. Grossmana a A. L. Bema, kyjevského Němce a velkého zakladatele středoevropské dostojevskologie. Potom se Antoš zaměřuje na různé typy slovenské recepce (Bohdan Pavlů, rec. na Masarykovo Rusko a Evropu, reflexe A. Matušky z roku 1943, J. Škultéty z roku 1922, L. Hanus aj.). Logicky do slovenské recepce vstupovali T. G. Masaryk, A. Bem, v Slovenském štátě působící N. O. Losskij: zejména v tomto období převládají náboženské výklady Dostojevského. Nakonec si Antoš ponechal poetologické analýzy či spíše jejich náznaky, v nichž hrají klíčovou úlohu již zmíněný kritik A. Matuška a překladatelka Zora Jesenská (viz Eva Maliti-Fraňové: Tabuizovaná prekladateľka Zora Jesenská. Veda, Bratislava 2007, naše rec.: Týdeník Rozhlas 2008, č. 28, s. 18, a Živý a zaujatý výklad tabuizované slovenské prekladateľky. Novaja rusistika 2009, Ho. 1, s. 93–95), u níž jde nejen o vnitřní komparatistiku v rámci ruské literatury (Gogol, Saltykov-Ščedrin, Turgeněv), ale také o souvislosti s markýzem de Sade apod.

Klíčem k významu Antošovy knížky je závěrečná kapitola o křížovatkách recepce, kde se projevila negativní role V. Jermilova a také značně kompromisní monografie R. Parolka, která byla za to na Slovensku kritizována. Monografie z edice Portréty je z roku 1963, tedy logicky byla připravována ještě před „velkým zlomem“ roku 1963, a proto bych na Parolka nebyl tak přísný: již sám obrat k Dostojevskému, i když podle sovětských vzorů, a jeho interpretace jako velkého

Recenze

spisovatele byly pozitivní; negativní recenze se objevily v letech 1963-64 ve státech Kultúrneho života a v čas. Slovenská literatúra, kdy už byl každý „chytrý“. Je to také zajímavý a značně průkazný materiál k česko-slovenským vztahům a k analýze politické situace v českých zemích a na Slovensku v první polovině 60. let 20. století; leccos to vysvětluje kritické období 1968-69 i normalizační peripetie. Jak se zdá, není toto kritické posuzování české monografie náhodné a není rozhodně drobností, je to politický emblém či lakmusový papírek, jenž se projevuje skrze kulturu, jeden z prvních náznaků, že Slovensko znovu nabírá dech k svému odvěkému snu o státní samostatnosti nebo alespoň autonomii.

Nejsem přesvědčen, že slovenská recepcí Dostojevského tenduje k tzv. syntéze: postupně by to mohlo znamenat i konec jeho recepcí vůbec, naopak např. ohlasy A. Mráze, J. Števčeka, J. Tužinského, J. Kopaničáka, ale zejména A. Červeňáka, jsou často krajní, ostré, a tedy objektivní. Ostatně právě Červeňák jako největší slovenský dostojevskolog je tu v centru Antošovy pozornosti především jako tvůrce tzv. esteticko-antropologické koncepce – co přesně však tato koncepce přináší se tu už nedovídáme.

Při celkově pozitivním hodnocení Antošovy práce zůstává řada připomínek, mezi jinými problém materiálové úplnosti slovenské recepcí F. M. D. na Slovensku, příliš idylický výklad a nedostatečné vyostření, třeba i politické (Dostojevskij a slovenská národní ideologie 30.–40. let 20. století), chybějí hlubší záběry poetologické a především nedostatečně rozvinuté srovnávací hledisko: tedy to, co je v slovenské recepci F. M. D. specifické v konfrontaci se světem nebo i jen se sousedy (Češi, Poláci, Rakušané, Maďaři, Ukrajinci, také ovšem Němci apod.), Zde se nabízí dostatečně velký prostor k bádání, třeba i polemickému, poetologickému a ideově vyostřenějšímu – jak jinak, když se píše o Dostojevském?

Ivo Pospíšil

